

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: קיץ, מועד ב' תשפ"ב, 2022
מספר השאלון: 011282
קובץ: תשובות סופיות

עברית: הבנה והבעה

הוראות לנבחן

- עברית: הבנה, הבעה ולשון
- א. משך הבחינה: שעהיים.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.
- פרק ראשון – הבנת הנקרא – 60 נקודות
- פרק שני – הבעה בכתב – 40 נקודות
- סך הכול – 100 נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
- ד. הוראה מיוחדת: יש לקרוא את המאמרים שבנספח ולענות על השאלות בגוף שאלון זה לפי ההוראות.
- השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

תשובות סופיות

פרק ראשון – הבנת הנקרא (60 נקודות)

שאלה 1

א. הטענה הרווחת היא שבתקופת העלייה השנייה (והשלישית) הושג שוויון בין המינים, ושבתקופה זו מילאו הנשים תפקיד חשוב בחברה.

ב. רוב העולים בתקופה זו היו צעירים ורווקים, ולכן המגבלות והחובות שקושרות נשים לתפקידים ביתיים ולתחומי פעילות מסוימים לא חלו עליהם. בכך צומצמו המכשולים לשינוי, ונוצרה הזדמנות להגדיר מחדש את התפקידים המסורתיים ואת היחסים בין גברים לנשים – ומכאן ההנחה שהושג שוויון.

שאלה 2

הציפיות של העולות לשוויון ולשוותפנות מלאה לא התממשו משום שהגברים והחברה כולה המשיכו להחזיק בתפיסה המסורתית של תפקידי המינים, למרות אידאולוגיית השוויון:

1. האיכרים סירבו להעסיק נשים וראו בדרישתן לעבוד ב"עבודות של גברים" דרישה "בלתי טבעית"; גם בקבוצות נשלחו הנשים אוטומטית לעבודה במטבח ובמכבסה, והחרישה והעמסת היבול נחשבו קשות ומזיקות להן.
2. משיקולים כלכליים נשמרה חלוקת העבודה המסורתית: החלוצים החשיבו את הנשים ליצרניות פחות וחששו שהשתתפותן בחקלאות תגרום לגירעון, והנשים גם לא קיבלו הדרכה מאגרונומים – ולכן הפער רק גדל.
3. עבודות הבית נחשבו בעיני החלוצים לעבודה "לא יצרנית" שערכה פחות, ולנשים לא ניתנו מעמד רשמי וחברות מלאה בקבוצה; הן זכו ליחס מפלה, לביטול וללעג.

שאלה 3

(4) תרומתן של עבודות הבית, כמו בישול וכביסה, לבניין הארץ נחשבה לתרומה עקיפה.

שאלה 4

א. על פי החוק, לנשים יש שוויון זכויות מלא: מגילת העצמאות, קווי היסוד של הממשלה הראשונה, "חוק שיווי זכויות האישה" (1951) וחוקים נוספים מעגנים את שוויון האישה ואוסרים להפלות נשים בקבלה לעבודה ובשכר. אולם במציאות החוקים לא יושמו ברוב הארגונים והמוסדות: בשנות החמישים והשישים מעמד הנשים לא השתפר מבחינה מעשית ואף הורע – האישה טיפלה בילדים והגבר יצא לעבודה. גם אחרי חוק "הזדמנות שווה בתעסוקה" (1981) נשים ממשיכות להיות מופלות כבר בשלב הזימון לראיון עבודה, ורק מעטות תובעות את מעסיקיהן.

ב. סיבה אחת: מאות אלפי העולים שהגיעו בשנות החמישים והשישים היו ברובם בעלי השקפה ואורח חיים מסורתיים, ובעיניהם השוויון בין המינים היה נושא שולי ואף מנוגד להלכה היהודית ולמורשת התרבותית שלהם.

סיבה שנייה: התנאים הקשים של הקליטה הראשונית בארץ הפכו את חלוקת העבודה המסורתית לכמעט בלתי נמנעת – האישה טיפלה בילדים והגבר יצא לעבודה.

(גם מתקבל: החוק מ-1981 אינו אוסר מפורשות להעדיף גברים בזימון לראיון עבודה, ורק נשים מעטות מימשו את זכותן לתבוע מעסיקים; וכן – באותה תקופה רוב הנשים בעולם קיבלו בהבנה את תפקיד האם ועקרת הבית.)

שאלה 5

לאחר מלחמת יום הכיפורים נוצר בארץ מחסור חמור בכוח העבודה, ובמקביל עלתה רמת החיים; שני אלה הצריכו כוח עבודה רב, ו"החזיקו הגיע מן הנשים". כלומר, לא החוקים ולא האידאולוגיה, אלא הצורך הכלכלי (כורח המציאות) הוא שהביא לשינוי במעמד האישה: נשים רבות נכנסו לשוק העבודה, בייחוד בשירות המדינה, ואחרי 1975 שיעור השתתפותן בכוח העבודה עלה בקצב מהיר.

שאלה 6

כן. התיאור משקף מצב דומה גם בתקופות קודמות: גם בתקופת העלייה השנייה והשלישית וגם בשנות השישים-השבעים עסקו הנשים בעיקר בעבודות ובמקצועות הנחשבים "נשיים מסורתיים" – עבודות הבית והשירותים. ציטוט ממאמר 1: "הנשים בקבוצות נשלחו אוטומטית לעבודה במטבח ובמכבסה" (שורה 24). ציטוט ממאמר 2: "הגידול במספר הנשים העובדות היה בייחוד בשירות המדינה, בעיקר במקצועות המוגדרים עיסוקים נשיים 'מסורתיים'" (שורות 29-30).

שאלה 7

מאמר 1: עדויות אישיות של חלוצות מן התקופה – ציטוטים מדבריהן של תחיה ליברזון, עליזה שידלובסקי ושרה מלכין, המתארות בגוף ראשון את היחס המפלה ואת המניעה מעבודת האדמה. מאמר 2: מסמכים רשמיים וחוקים – ציטוטים ממגילת העצמאות, מקווי היסוד של הממשלה הראשונה ומחוק "הזדמנות שווה בתעסוקה", ולצידם עובדות היסטוריות מתוארכות (1951, 1975, 1980, 1981).

שאלה 8

(2) למראית עין

שאלה 9

(4) אמונה רווחת

שאלה 10

(3) חיסול

שאלה 11

(1) בשל

פרק שני – הבעה בכתב (40 נקודות)

שאלה 12 – מאמר לדוגמה

לפי היכולת, לא לפי המין

בעת האחרונה בוחן צה"ל אפשרות לשלב נשים בתפקידי לוחמה ביחידות המובחרות, כגון סיירות ויחידות קומנדו. ההצעה מעוררת ויכוח סוער: יש הרואים בה צעד מתבקש לקראת שוויון, ויש החוששים שהיא תפגע בכושר המבצעי של היחידות. לדעתי, יש לאפשר לנשים להתקבל ליחידות המובחרות, בתנאי שיעמדו בדיוק באותן דרישות שנדרשים בהן הגברים.

ראשית, בחברה דמוקרטית יש לשפוט כל אדם על פי כישוריו ולא על פי מינו. ההחלטה מי ישרת ביחידה מובחרת צריכה להתקבל לפי תוצאות המיונים: כושר גופני, עמידות נפשית ויכולת לקבל החלטות תחת לחץ. אם לוחמת עומדת בכל המבחנים, אין סיבה הוגנת לסגור בפניה את הדלת. מגילת העצמאות קובעת כי המדינה תקיים שוויון זכויות "בלי הבדל דת, גזע ומין", אך כפי שמראה עוז אלמוג במאמרו, הצהרות על שוויון אינן מספיקות כל עוד אינן מיושמות בפועל.

שנית, הניסיון מראה שנשים מסוגלות למלא תפקידי לחימה תובעניים. בשנים האחרונות משרתות לוחמות בגדודים מעורבים, במערך ההגנה האווירית ובתפקידי טיס, ורבות מהן הוכיחו מקצועיות ונחישות. שילוב כזה גם מרחיב את מאגר המועמדים: הצבא יכול לבחור את המתאימים ביותר מקרב כל המתגייסים ולא רק ממחציתם. זאת ועוד, צבא שמשקף את החברה כולה ומאפשר לכל אחד לממש את יכולותיו מחזק את הלכידות החברתית ואת אמון הציבור בו.

מתנגדי ההצעה טוענים כי רוב הנשים אינן מסוגלות לשאת משקל רב לאורך זמן, וכי הורדת הדרישות למענן תסכן חיי אדם. טענה זו ראויה להתייחסות רצינית, שכן ביחידה מובחרת אין מקום להקלות. אולם הפתרון אינו לפסול את כל הנשים מראש, אלא לשמור על רף אחיד ומחמיר. ייתכן שרק מעטות יעמדו בו, אבל את המעטות האלה אין סיבה לדחות. יתרה מזו, ביחידות רבות נדרשים כיום גם כישורים טכנולוגיים, יכולת ניווט וחשיבה מהירה, ולא רק כוח פיזי.

לסיכום, שילוב נשים ביחידות המובחרות הוא ביטוי ממשי לשוויון ההזדמנויות שהחברה הישראלית מצהירה עליו. כל עוד הדרישות נשארות זהות לכולם, היחידות לא ייפגעו, ואף ירוויחו לוחמים ולוחמות מצוינים. הגיע הזמן שהיכולת, ולא המין, תקבע מי ישרת בחזית.

שאלה 13 – מאמר לדוגמה

יום אחד בשבוע – צעד קטן עם השפעה גדולה

התנועה "יום שני ללא בשר" קוראת לציבור להימנע מאכילת בשר יום אחד בשבוע ולעבור באותו יום לתפריט צמחוני. בניגוד לקריאות לצמחונות מלאה, היוזמה אינה דורשת שינוי קיצוני באורח החיים, אלא הרגל קטן וקבוע. לדעתי, זו יוזמה ראויה שכדאי לאמץ, הן בבית והן במוסדות הציבוריים.

ראשית, הפחתה בצריכת הבשר תורמת לשמירה על הסביבה. גידול בעלי חיים למאכל מצריך שטחי מרעה עצומים, כמויות גדולות של מים ומזון לבהמות, והוא אחד הגורמים לפליטת גזי חממה. ייצור קילוגרם של בשר בקר מצריך פי כמה וכמה מים ושטח מאשר ייצור קילוגרם של קטניות. אם מיליוני אנשים יוותרו על בשר רק יום אחד בשבוע, יחסכו כמויות גדולות של מים ושל משאבים. כך כל אחד מאיתנו יכול לתרום תרומה ממשית למאבק במשבר האקלים, בלי מאמץ רב.

שנית, ליוזמה יש יתרונות בריאותיים. רופאים ותזונאים ממליצים זה מכבר להרבות בירקות, בקטניות ובדגנים מלאים ולהפחית באכילת בשר מעובד. יום צמחוני קבוע מעודד אותנו לגוון את התפריט ולהכיר מאכלים חדשים, כמו תבשילי עדשים, מג'דרה או סלטים עשירים. ילדים שיתרגלו לכך בגיל צעיר עשויים לאמץ הרגלי אכילה בריאים יותר לכל חייהם. נוסף על כך, ארוחה צמחונית זולה בדרך כלל מארוחה בשרית, ולכן היוזמה אף חוסכת כסף למשפחות.

מתנגדי היוזמה טוענים כי בשר הוא מקור חשוב לחלבון ולברזל, וכי אין זה מתפקידה של תנועה ציבורית להתערב במה שאדם אוכל. אכן, הבחירה בתפריט היא עניין אישי, והבשר מספק רכיבים תזונתיים חשובים. עם זאת, ויתור על בשר יום אחד בשבוע אינו פוגע בתזונה מאוזנת, שכן קטניות, ביצים ומוצרי חלב מספקים חלבון רב. זאת ועוד, היוזמה אינה כופה דבר על איש, אלא מציעה בחירה ומעודדת מודעות.

לסיכום, "יום שני ללא בשר" היא דרך פשוטה ונגישה לשפר את בריאותנו ולהקטין את הנזק לסביבה. שינוי קטן שנעשה בידי רבים יכול להצטבר להשפעה גדולה. לכן ראוי שגם בתי ספר, צבא ומקומות עבודה יציעו לפחות יום אחד בשבוע תפריט צמחוני מגוון ומזין.

כל הבגרויות בלשון עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/lashon